

חינוך למנהיגות

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן, ויצוים אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, להוציא את בני ישראל מארץ מצרים" (שמות ו, יג).

ויצוים אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים. אמר להם הקדוש ברוך הוא, בני סרובנים הן, רגזנין הן, טרחנין הן, על מנת פן תהיו מקבליים עליכם שיהיו מקללין אתכם, שיהיו מסקלים אתכם באבנים. ואל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים, אמר להן הקדוש ברוך הוא היו נוהגין בו כבוד וחלקו כבוד למלכות, אף על פי שאני צריך לעשות בו את הדין. וכן עשה משה, שנאמר (שמות יא, ח): וירדו כל עבדיך אלה אלי, לא אמר עליו אלא על עבדיו, אף על פי שהיה לו לומר אתם ומלככם הוא בעצמו, שנאמר (שמות יב, ל): ויקם פרעה לילה, ולכך לא פרסם אותו כדי לחלוק כבוד למלכות. (שמות רבה ז, ג).

"ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" (דברים לג, ה). יש במקצת האגדות שמפרשין אותו על משה, אומרים משה מלך, שנאמר ויהי בישרון מלך בהתאסף וגו', ואם פן אמר הכתוב, תורה צוה לנו משה, להיותה מורשה לקהלת יעקב, והוא היה מלך עלינו ועל כל שבטינו יחד, וראוי לנו לעשות דבריו ומצותיו כי מלך גדול וחסם היה עלינו.. (רמב"ן).

משה רבנו מונה להיות מלך על ישראל, והנה הקדוש ברוך הוא מצוה אותו בפסוק אחד שני צוויים, שנראים לכאורה כדבר והפוכו, מצד אחד הוא אומר למשה המלך הצדיק, שבא בשליחותו של הקדוש ברוך הוא לגאל את בני ישראל ממצרים, לא לצפות לכל כבוד, אלא אדרבה להיות מוכן לקבל על עצמו בזיונות, קללות, וסכון עצמי, "בני סרובנים הן, רגזנין הן, טרחנין הן

הן, על מנת כן תהיו מקבלין עליכם שיהיו מקללין אתכם, שיהיו מסקלין אתכם באבנים", ומצד שני, בכל הנוגע ליחסו לפרעה מלך מצרים הרשע, שמתעלל בבני ישראל, עליו לנהוג בכל הכבוד הראוי למלכות, "ואל פרעה מלך מצרים... אמר להן הקדוש ברוך הוא, היו נוהגין בו כבוד וחלקו כבוד למלכות", זה נראה תמוה ביותר.

כדי להבין את הדברים עלינו לחזור מעט לאחור... ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים... ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים" (שמות ג, ז-י), הקדוש ברוך הוא מטיל את תפקיד המנהיגות על כתפיו של משה רבנו, הוא ממנה אותו למלך על ישראל, ומאז... משה רבנו מסרב שוב ושוב, "ויאמר משה אל האלהים, מי אנכי כי אלהך אל פרעה, וכי אוציא את בני ישראל ממצרים" (שמות ג, יא), "ויאמר משה אל האלהים, הנה אנכי בא אל בני ישראל, ואמרתיהם להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם, ואמרו לי מה שמו, מה אמר אלהים" (שמות ג, יג), "ויען משה ויאמר, והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי, כי יאמרו לא נראה אליך ה'" (שמות ד, א), "ויאמר משה אל ה' בי אדני לא איש דברים אנכי, גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך, כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שמות ד, י), "ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח" (שמות ד, יג), "וישב משה אל ה' ויאמר, אדני למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך" (שמות ה, כב-כג), "וידבר משה לפני ה' לאמר, הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה, ואני ערל שפתיים" (שמות ו, יב), משה רבנו מכיר את כחותיו ואת חלשותיו, הוא מבין את האתגרים הגדולים של הנהגת עם ישראל השרוי בקצרו רוח ובעבודה קשה, ואת האתגר הגדול של עמידה לפני פרעה המלך של האימפריה הגדולה בעולם, הוא מסרב שוב ושוב, ואומר להקדוש ברוך הוא, אני לא מתאים לתפקיד, אני פליט שברח ממצרים, מה אני חשוב לדבר עם המלכים (רש"י שמות ג, יא), איך אגש לבני ישראל במצב בו הם שרויים, הם הרי לא יאמינו לי שה' שלח אותי אליהם, ובנוסף אני מגמגם ואין לי את כח הדבור הדרוש לכל מנהיג, ובמיוחד למנהיג בסדר גדל כזה, בבקשה ה', שלח אדם אחר, מנה

לתפקיד אדם מתאים יותר, שלח את אהרן או מנהיג אחר, הרי ברור שיש לי תחליף... אני הרי לא צפוי להיות המנהיג שגם יכניס אותם לארץ (ראה רש"י שמות ד, יג), ולמרות הכל הקדוש ברוך הוא לא מותר למשה, מצוה עליו להמשיך בתפקיד שהוטל עליו, עונה לו על כל אחת מטענותיו, משה קופץ למים מחסר בררה, ונגש לדבר עם בני ישראל, "וידבר משה כן אל בני ישראל, ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה" (שמות ו, ט), כאן נשבר משה רבנו... עד שכבר קבלתי אמוץ ויצאתי לדרך, בפסיעה הראשונה שלי כמנהיג, אני רואה שצדקתי, אני באמת לא מתאים לזה, אמרתי שבני ישראל לא יאמינו לי, ומסתבר שהם אפלו לא מוכנים לשמע אותי... ה', עכשו אתה מצפה שאלך למלך האדיר פרעה, והוא כן ישמע אותי? אני לא מסגל יותר...

אבל הקדוש ברוך הוא, יודע יותר טוב... הקדוש ברוך הוא יודע שמשה רבנו הוא המנהיג הראוי ביותר, יש לו את הפשורים הנדרשים לתפקיד, למרות ואולי בגלל החלשות שמשה רבנו חושב שיש לו, הקדוש ברוך הוא לא מחפש את המנהיג שמחפש את הקריירה כדי להאדיר את שמו, הוא מחפש את המנהיג העניו, המנהיג הרחמן, אמרו רבותינו, כשהיה משה רבנו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית, נזדמנה לו ברכה של מים, ועמד הגדי לשותות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקדוש ברוך הוא, יש לך רחמים לנהג צאנו של בשר ודם כף חייך אתה תרעה צאני ישראל, הוי: ומשה היה רועה (שמות רבה ב, ב). הקדוש ברוך הוא דוחף אותו לתפקיד, ויודע שעם הדרך נכונה וצמודה לארך הדרך, הוא גם יצליח.

לאור זאת נתן להבין את דברי הפסוק "וידבר ה' אל משה ואל אהרן, ויצוהם אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים", אין כאן דבר והפוכו, יש כאן המשך של הדרך ברוכה למשה רבנו איך להמשיך בתפקידו כמנהיג, ואיך להצליח בו, משה רבנו נבהל מהתגובה הראשונה של בני ישראל, "ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה... הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה", ולכן מדריך אותו הקדוש ברוך הוא לכך שמנהיג צבור

אמתי חייב להיות מוכן נפשית לדברים אף יותר גרועים מכך, "בני סרבנים הן, רגזנין הן, טרחנין הן, על מנת כן תהיו מקבלין עליכם שיהיו מקללין אתכם, שיהיו מסקלין אתכם באבנים", ולגבי החשש מהמפגש עם פרעה מלך מצרים, מדריך אותו הקדוש ברוך הוא, איך לעשות זאת נכון, "אמר להן הקדוש ברוך הוא היו נוהגין בו כבוד, וחלקו כבוד למלכות, אף על פי שאני צריך לעשות בו את הדין". רבי חנינא סגן הפהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו (אבות ג, ב). מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא (ברכות נח.), המלכות בארץ היא מעין המלכות בשמים, היא ממחישה לבני אנוש שיש מלכות בשמים, ולכן גם מלך רשע כפרעה צריך לכבד, לא משום שהוא ראוי לכבוד, אלא משום שמוסד המלכות ראוי לכבוד, כך נכון לעשות, וזה גם מה שביא את התוצאה הרצויה לארץ זמן.

מִרְן הַחֲפֵץ חַיִּים הָיָה נוֹהֵג לְעוֹדֵד וּלְהַדְרִיךְ אֶת תַּלְמִידָיו לְתַפְקִידֵי מְנַהֲיגוֹת, מְשֻׁרוֹת רַבְנוֹת אוּ מְשֻׁרוֹת אַחֲרוֹת בְּהֵן יוֹכְלוּ לְהַשְׁפִּיעַ לְטוֹבָה עַל הַמּוֹן הָעָם. "וַיֵּצֵא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות ו, יג), צִוָּה עֲלֵיהֶם לְהִנְהִיגֵם בְּנַחַת וְלִסְבֹּל אוֹתָם (רש"י). הַמְנַהֵיג חַיִּב בְּכָל כַּחוֹתָיו לְפַתַח אֶת מֵדַת הַסְּבִלְנוֹת. בְּדַבְּרוֹ פַעַם אֶל אֶחָד מִתַּלְמִידָיו, שֶׁבִקֵּשׁ לְדַעַת אֶת הַדֶּרֶךְ שֶׁיִּנְהַג בָּהּ בְּעֵינֵי הַרְבֵּנוֹת, סִפֵּר הַחֲפֵץ חַיִּים, שֶׁר' יִשְׂרָאֵל מִסְלִיט אֵמֶר פַּעַם לְאַבְרָהָם שֶׁחֲפֵשׁ דֶּרֶךְ בְּרַבְנוֹת: "בְּקַפְדָּנוֹת וּגְעֵרוֹת אֵין מְשִׁיגִים מְאוּמָה. גַּם לְהַחֲנִיף לְבַעֲלֵי הַבָּתִּים אֲסוּר. יֵשׁ אֲפּוֹא לְהַתִּיגַע ("זִיךְ מֵאֲטֵעֵרוֹ") בְּדַרְכֵי שׁוֹנוֹת...". לְהַדְגֵּם הַשְׁקָפָה זֹאת. שְׂאִין בְּכָל בְּכָה דֶּרֶךְ קְבוּעָה, הַזְכִּיר הַחֲפֵץ חַיִּים אֶת הָעֵרְתוֹ שֶׁל ר' עֲקִיבָא אֵיגָר: "הַכֹּל נוֹסְעִים עַל פְּנֵי הַיָּם, אֲבָל אִישׁ טָרָם סָלַל בּוֹ דֶּרֶךְ" (הַחֲפֵץ חַיִּים חִייו וּפְעָלוֹ עִמָּ' תַתְּשֵׁפ).

הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה מְלַמֶּדֶת כָּאֵן, אֶת הַהוֹרִים, אֶת הַמּוֹרִים, אֶת הַרְבָּנִים וְאֶת רְאִשֵׁי הַיְּשִׁיבוֹת, תְּאֲמִינוּ בְּיַלְדֵיכֶם, תְּאֲמִינוּ בְּתַלְמִידֵיכֶם, תִּנְסּוּ לְזֵהוֹת אֶת כּוֹחוֹתֵיהֶם, אֶת יְכוּלוֹתֵיהֶם, אֶת כְּשׁוּרֵיהֶם, אֶת הַפּוֹטְנִצְיָאֵל הַגָּלוּם בְּהֶם, תְּעוֹדְדוּ אוֹתָם לִיטוֹל עַל עַצְמָם תַּפְקִידֵי מְנַהֲיגוֹת מְתַאֲמִים, תְּכַוְּנוּ אוֹתָם, תְּלוּ אוֹתָם וְתַדְרִיכוּ אוֹתָם, וּבְעֵזְרַת ה' כֵּן גַּם תִּזְכּוּ לְרְאוֹת אֶת הַצְּלָחָתָם הַגְּדוֹלָה.